ÎNDRUMĂRI PENTRU CONSULTAREA DICȚIONARULUI[1]

1. Inventarul

* (steluța) înaintea unor cuvinte-titlu semnalează cuvintele adăugate în prezenta ediție: ***accesa (a ~).**

! (semnul exclamării) înaintea unor cuvinte-titlu semnalează modificările care afectează într-o măsură sau alta normarea (forma cuvântului-titlu, accentuarea, pronunțarea, modul de despărțire la capăt de rând, unele forme flexionare, abrevierea sau simbolul) ori calificarea lor morfologică: **!a[1]** (literă) s. m./s. n., pl. *a/a-uri;* ***a[2]** (sunet) s. m., pl. *a;* natura modificării rezultă din compararea cu DOOM[1], în care în cazul de mai sus apărea **A, a** s. m. invar.

• Absența, ca articole separate, a unor cuvinte rezultate prin conversiune din cuvinte existente în dicționar (adjective provenite din participii; adverbe sau substantive provenite din adjective ș.a.) nu înseamnă că ele ar fi incorecte: din motive de economie, cuvintele în această situație nu au fost înregistrate separat dacă nu implică diferențe de formă sau de sens față de cele din care provin.

• Formele considerate greșite nu sunt înregistrate, așa încât cele corecte trebuie căutate în diversele locuri posibile; astfel, cuvintele cu privire la care pot exista dubii dacă se scriu cu sau fără *h-* inițial **(arap,** dar **Harap-Alb)** trebuie căutate sub ambele inițiale posibile.

2. Organizarea informației

• Cuvintele-titlu omografe care sunt omonime totale sunt tratate în același articol, fără nici o mențiune specială: **cală** s. f. (= *cală* „încăpere a unei nave" și *cală* „plantă").

• Cifrele „la umăr" (ca exponent) disting omografele care nu sunt omonime (totale): **abate[1]** s. m.; **abate[2] (a ~)** vb.

---

[1] Pentru înțelegerea regulilor aplicate în fiecare caz în parte se recomandă consultarea secțiunii *Principalele norme ortografice, ortoepice și morfologice ale limbii române.* În exemple – extrase, pe cât posibil, dintre cuvintele care încep cu litera *a* – sunt reproduse numai acele părți din articolele de dicționar care privesc problema în discuție, iar notarea accentului este păstrată aici numai când acesta este semnificativ.

BDD-B446-08 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:35 UTC)

3. Ordinea alfabetică

• Omografele care sunt omonime parțiale figurează în ordinea alfabetică a numelor părților de vorbire cărora le aparțin: **acaju**[1] adj.; **acaju**[2] s. m.; **acaju**[3] s. n.

• Locuțiunile sunt înregistrate fie la primul cuvânt, fie la cuvântul principal, păstrându-se locul ocupat în ediția I: **ab intestat; altă dată** la litera *A*.

• Cuvintele și îmbinările de cuvinte asemănătoare, dar care se scriu diferit figurează în dicționar numai dacă sunt omofone între ele; îmbinările scrise cu cratimă (**a-l** prep. + pr.) sau în cuvinte separate (**alt fel** adj. pr. + s. n.) sunt plasate după cuvintele simple corespunzătoare (**al** art. m.; **altfel** adv.).

• Variantele cuvintelor-titlu, dacă nu se află în succesiune imediată, figurează și la locul lor alfabetic, cu trimitere la varianta sub care sunt tratate: **abstracțiune** v. **abstracție.**

• Formele care prezintă diferențe considerabile față de forma de bază sunt înregistrate și la locul lor alfabetic, cu trimitere la forma-tip: **ai** art. v. **al.**

4. Indicarea accentului

• Accentul (**principal** al) cuvântului este indicat prin **sublinierea cu o linie** a vocalei pe care cade: **anterioritate**.

• Absența accentului arată că un cuvânt-titlu sau o formă este monosilabic(ă): *ani*.

• Absența accentului la un cuvânt-titlu polisilabic și notarea lui la indicațiile de pronunțare arată că litera vocală în cauză se pronunță altfel decât se scrie: ***advertising** (angl.) [pron. *advertaizing*].

• La cuvintele compuse scrise cu cratimă sunt notate atât accentul compusului (chiar când cade pe un component monosilabic), cât și accentul componentelor polisilabice: **argint-viu.**

• **Sublinierea cu două linii** indică accentul **secundar** al cuvântului; acesta este marcat numai la unele formații cu elemente de compunere la care se pot produce ezitări sau confuzii: **anteroposterior**.

5. Variantele cuvântului-titlu

• La cuvintele care aparțin limbii literare actuale, bara oblică **(/)** desparte variantele literare libere, care sunt considerate, toate, corecte; ordinea în care sunt înregistrate indică preferința normativă pentru cea dintâi: **ablație/ablațiune.**

• La cuvintele care nu aparțin limbii literare actuale (marcate ca învechite, populare, regionale etc.) sunt înregistrate variantele mai răspândite[2], dintre care prima este relativ mai frecventă: **aiest/aist**.

• Unele variante de scriere redau deosebirile de pronunțare în funcție de ritmul vorbirii: **așa și așa** (tempo lent)**/așa și-așa** (tempo rapid).

[2] În actuala ediție s-au păstrat variantele înregistrate în ediția I, în general în aceeași ordine, chiar dacă alte dicționare consemnează și alte variante ori dau preferință altora.

BDD-B446-08 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:35 UTC)

• Bara oblică dublă **(//)** separă grupuri de variante: **atmosferă** simb. (~ tehnică) *at//*(~ absolută) *ata/atü.*

6. Informații lexicale

6.1. Indicații contextuale

Imediat după cuvântul-titlu, între paranteze rotunde, se dau, după caz:

- la compusele sau sintagmele plasate la locul alfabetic al elementului principal — cu aceleași caractere ca și cuvântul-titlu și urmate de tildă (~) —, celelalte componente: **abitir (mai ~)**

- cu caractere italice (cursive), exemple de contexte la care se limitează utilizarea unor cuvinte: **alcalino-pământos** *(metal ~)*

- cu caractere drepte, precizări privind unele tipuri de restricții contextuale: **arhon** (+ rang boieresc); **arhonda** (folosit singur).

6.2. Indicații de sens sau de domeniu

• Între paranteze rotunde sunt date, în scopul identificării cuvintelor, succinte indicații de sens sau de domeniu, pentru:

- omografele omonime parțiale: **acordor**[1] (persoană) s. m., pl. *acordori*; **acordor**[2] (instrument) s. n., pl. *acordoare;*

- paronime: **absorbi (a ~)** (a încorpora); **adsorbi (a ~)** (a fixa pe suprafață);

- perechile substantiv comun — substantiv propriu: **acropolă** (citadelă); **Acropole** (nume de loc);

- numele compuse de animale, plante, jocuri populare ș.a.: **acul-doamnei** (plantă).

• Indicațiile de tipul (animal), (pește), (plantă) etc. trebuie interpretate ca „(o anumită) specie de animale" etc.

• Domeniile la care se referă unele cuvinte sunt precizate, prin abrevieri (pentru care v. lista de la începutul volumului), atunci când nu s-au putut da indicații semantice succinte: **axis** (anat.).

6.3. Indicații de uz

La unele cuvinte-titlu sau variante care nu aparțin limbii literare actuale, dar care se întâlnesc în texte mai vechi, în stilul beletristic sau în limba vorbită, se menționează între paranteze rotunde, prin abrevieri, uzul: învechit (caracterizare sub care se includ și cuvintele ieșite din uz)[3], livresc[4], popular, regional, argotic, familiar sau rar: **abolițiune** (înv.).

---

[3] Cuvintele care denumesc realități dispărute și nu au indicația (înv.) sunt „istorisme", folosite și astăzi pentru a desemna realitățile respective: **cafegi-bașa.**

[4] Cuvintele aparținând unor terminologii culte sau populare nu sunt etichetate ca livrești, respectiv ca populare.

BDD-B446-08 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:35 UTC)

6.4. Statutul de împrumuturi

• Când este cazul, între paranteze rotunde este indicat, prin abrevieri, statutul de împrumuturi parțial adaptate al unor cuvinte[5] (anglicisme, hispanisme etc.) sau caracterul lor de cuvinte străine (englezești, spaniole etc.): **badlands** (teren arid) (angl.); **Badlands** (nume de loc) (engl.).

• În alte cazuri abrevierile — de exemplu fr. etc. — nu permit să se facă distincție între împrumuturi (franțuzisme etc.) și cuvinte ale limbii respective (franceze etc.).

7. Indicații privind forma

7.1. Pronunțarea

• Între paranteze drepte se dau, după abrevierea pron., indicații de pronunțare la cuvintele sau formele (românești ori străine) la care rostirea nu rezultă în mod neechivoc din forma scrisă sau din indicațiile privind despărțirea la capăt de rând (pentru care v. **7.2.**).

• Notația folosită este apropiată de ortografia românească curentă, pentru a fi accesibilă unui public cât mai larg, deși redarea în acest mod a unor sunete proprii altor limbi este adesea imperfectă; pentru valoarea semnelor fonetice a căror introducere a fost totuși necesară v. *Semne pentru indicarea pronunțării.*

• Indicațiile de pronunțare privesc cuvântul în ansamblu sau unele secvențe ale sale

- la care pronunțarea nu concordă cu scrierea: **ea** [pron. *ia*]; **al segno** [*gno* pron. *nio*]; **auxiliar**[1] [*x* pron. *gz*]; **boogie-woogie** [pron. *bughi ughi*]; **boghead** [*head* pron. *hed*]); în absența unor indicații de pronunțare, orice literă sau grup de litere se pronunță așa cum se scrie (*e* în **epocă;** *gn* în **ignora;** *ks* în **axilă;** *u* în **sunt;** *v* în **watt**) sau conform regulilor generale ale ortografiei românești (*bogheată*);

- la care pronunțarea nu rezultă în mod neechivoc din scriere: **actiniu** [*niu* pron. *nĭu*] (și nu *ni-u*).

• La împrumuturile neadaptate sau parțial adaptate grafic și/sau fonetic este indicată, orientativ, pronunțarea dominantă actualmente la intelectualii români din generația mijlocie, care nu este totdeauna identică cu pronunțarea din limba de origine: **thriller** (angl.) [pron. *sriļăr*].

• Pentru literele care pot fi interpretate atât ca vocale, cât și ca semivocale, când accentul nu rezolvă dubiul, pronunțarea se deduce din indicarea despărțirii cuvintelor la capăt de rând (v. **7.2.**).

• În unele cazuri se dau indicații de pronunțare diferită, în funcție de ritmul vorbirii: **deocamdată** [*deo* pron. *de-o* (tempo lent)/*dĕo* (tempo rapid)].

---

[5] Aceasta nu echivalează cu indicarea etimologiei, care nu intră în obiectul prezentului *Dicționar:* astfel, unele cuvinte sunt percepute ca anglicisme, deși, din punctul de vedere al etimologiei, sunt false anglicisme (ca **happy-end,** format din elemente englezești, dar împrumutat din franceză). De asemenea, sunt calificate drept anglicisme etc. și cuvinte care prezintă o adaptare parțială la limba română: **airbag** (angl.) [pron. *grbeg*] s. n., art. *airbagul;* pl. *airbaguri.*

BDD-B446-08 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:35 UTC)

• Indicații de citire se dau pentru numele literelor și ale sunetelor — **b²** (sunet) [cit. *bî*] — și pentru unele abrevieri (**abc** [cit. *abecę*]).

7.2. *Despărțirea cuvintelor la capăt de rând*

• În parateză se dau, cu caractere italice, indicații privind despărțirea cuvintelor în scris, cratima **(-)** marcând limita dintre secvențe.

• Aceste indicații privesc despărțirea cuvintelor la capăt de rând (când cuvântul nu încape în întregime pe același rând), precum și redarea în scris a silabisirii din rostirea sacadată, de aceea în dicționar se pun în evidență și silabele inițiale sau finale formate dintr-o singură vocală, deși despărțirea lor la sfârșit sau început de rând este nerecomandată: **aclama** *(a-cla-)*; **atenua** *(-nu-a)*.

• Indicații privind despărțirea se dau numai la cuvintele cu mai mult de o silabă care pun probleme din acest punct de vedere și numai pentru segmentele cu probleme; ele se dau, de regulă, la cuvântul-titlu — **abducție** *(-ți-e)* —, iar la formele flexionare numai dacă despărțirea implică alte probleme sau litere decât la acesta — *abducția (-ți-a)*, și anume:

- când o literă poate fi interpretată atât ca vocală, cât și ca semivocală (deci secvența în care intră vocala în cauză poate fi interpretată atât ca vocale în hiat, cât și ca diftong), dacă notarea accentului (ca în **aul**) nu rezolvă dubiul: **acuarelă** *(-cua-)*; **atenua** *(-nu-a)*;

- în cazul succesiunilor de consoane care constituie excepții de la regulile generale de despărțire C-C, C-CC și C-CCC: *(a-bla-ți-e, arc-tic, feld-spat)*.

• La cuvinte compuse și la derivatele cu prefixe și cu unele sufixe, formate pe teren românesc sau împrumutate, după despărțirea bazată pe pronunțare — care este cea preferată —, este consemnată (în cazurile în care nu coincide cu cea dintâi) și despărțirea anumitor secvențe bazată pe analiza morfologică, separată de prima modalitate prin bară oblică: **acrostih** *(a-cros-tih/-cro-stih)*; despărțirea bazată pe analiza morfologică nu se face decât în scris, la capăt de rând, nu și în rostire sau la redarea în scris a silabisirii.

• La unele cuvinte se indică un singur mod de despărțire, care coincide cu structura lor mofologică (despărțirea după regulile generale de mai sus nefiind posibilă): **albgardist** *(alb-gar-)* — nu *al-bgar-*.

8. Informații gramaticale

• Încep prin indicarea părții sau a părților de vorbire în care se încadrează cuvântul-titlu: **abonat** adj. m., s. m.

• La cuvintele flexibile se dau principalele forme flexionare (precedate de abrevierea denumirii categoriei gramaticale): **aberant** adj. m., pl. *aberanți*; f. *aberantă*, pl. *aberante*. Când acestea sunt prea numeroase (mai ales la verbe), sunt incluse numai cele care pun probleme ortografice (inclusiv privind despărțirea la capăt de rând), ortoepice sau gramaticale: **abrevia (a ~)** *(a-bre-vi-a)* vb., ind. prez. 3 *abreviază*, 1 pl. *abreviem (-vi-em)*; conj. prez. 3 *să abrevieze*; ger. *abreviind (-vi-ind)*.

• La substativele împrumutate relativ recent se indică forma articulată atunci când legarea articolului se face cu ajutorul cratimei — **acquis** (fr.) s. n., art.

BDD-B446-08 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:35 UTC)

acquis-ul; ea nu este indicată când articolul se leagă de cuvânt fără cratimă, deoarece acest lucru se poate deduce din modul în care se scrie forma de plural: ***airbag** (angl.) s. n., pl. *airbaguri*.

• Cifrele 1, 2 sau 3 care precedă formele verbale indică persoana; ele sunt urmate de abrevierea sg. sau pl.: 1 sg. și 3 pl. *abolesc;* când nu este precizat numărul, înseamnă că forma este aceeași pentru ambele numere: 3 *abandonează*.

• Între paranteze rotunde se precizează, când este cazul, la cuvintele polisemantice, limitarea anumitor forme flexionare (mai ales a celor de plural) la unele din sensurile cuvântului: **abagerie** s. f. ... (ateliere) pl. *abagerii*.

9. Exemple

Între paranteze rotunde se dau exemple prin care:

• se ilustrează condițiile de utilizare: *i- (i-am dat);*

• se precizează (după „dar" sau „dar numai") folosirea unor cuvinte sau variante:

- în anumite contexte: *adu* (dar: *ad-o*);
- în expresii: **abstracție/abstracțiune** (dar numai: *a face abstracție*) etc.

10. Abrevieri și simboluri

• Când este cazul, la sfârșitul articolului se consemnează principalele abrevieri uzitate (pentru denumiri de artere urbane, grade militare, indicații bibliografice, termeni de adresare, termeni muzicali ș.a.) sau/și simboluri (pentru termeni științifici, unități de măsură, unele monede ș.a.) ale cuvântului respectiv, folosite pentru anumite sensuri și în anumite situații (corespondență, texte de specialitate etc.): **alineat** abr. *al./alin.;* **aluminiu** simb. *Al;* **euro** abr. *EUR*, simb. €.

• Când cuvântul-titlu desemnează (și) un semn grafic, o literă etc., se reproduce, în măsura posibilului, și semnul respectiv: **acoladă** s. f.; (semn grafic) *{};* **alfa**^{2} (literă grecească) s. m.; *α, A*.

BDD-B446-08 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:09:35 UTC)